

Dülőnevek és településrészek Solymáron

Összeállította: Milbich Tamás
Solymár, 2024

Fotó: Jablonkay Pál

Községünk egyes településrészeit különböző neveken ismerjük. Ezeket a hajdan itt élt solymáriak zömmel földrajzi, természeti, mezőgazdasági, történelmi, tulajdonosi, birtokosi vagy más, az adott helyhez fűződő sajátosság alapján valamilyen népi szófordulattal illették. A solymári dűlőneveket a 20. század derekán magyarosították, de némelyik még ma is használatban van eredeti német formájában, mint például a Hutweide (Legelő), és a Krautgarten (Káposztáskertek). Aki azt gondolná, hogy e két névvel bezárult a régi helynevek tárháza, nagyon téved. A település számos részének régi elnevezése a község szájhagyományában bár minimális szinten, de továbbra is él. E nevek használata párhuzamosan a solymári mezőgazdasági tevékenység visszaszorulásával és a német tájnyelv használatának elhagyásával megritkult. A mezőgazdasági parcellák nagyrészt beépültek, az eredeti nevek közül csak a markánsabbak, a terület meghatározására legalkalmasabb elnevezések éltek túl az elmúlt időket.

Írásomban felidézem a régi településrészek neveit a lentebb említett több, ma is rendelkezésre álló régi térkép összehasonlításának segítségével. Amennyire lehetséges, az elnevezésekhez azok rövid magyarázatát is mellékelem, illetve kísérletet teszek a régi dűlőnevek és a mai utcanevek egymásnak való megfeleltetésére. A rendelkezésre álló forrásaim a *Catastral Gemeinde Solmár 1854* című hivatalos katasztrális térkép, az *1885-ös községi birtokrészletezési vázlat*, valamint *Solymár 1998-as Településrendezési Terve*. Forrásként használom továbbá az idősebb generációk tagjainak beszámolóit, saját emlékeimet, a Seres István helytörténeti írásaiban található információkat, valamint Hegedűs András kiegészítő gondolatait is.

A település részeinek kapcsán számos elnevezésről beszélhetünk, ugyanis a forrásokból kiderül, hogy az 1848-49-es szabadságharc után hat évvel Solymáron 39 hivatalosan nyilvántartott dűlő, vagy településrész létezett. 31 évvel később az említett birtokrészletezési vázlaton ennél kevesebb, összesen 24 településrész lett felsorolva. A két lista többségé-

ben azonos, vagy hasonló neveket tartalmaz, de a korábbiak közül sok teljesen eltűnt 1885-re, ellenben újak is létrejöttek. Nagyjából az 1885-ös nevek magyar fordításait (1946) örökölte meg a mai korunk, de ezek közül is csak néhány maradt fenn az élő köztudatban, zömmel a korábbi telektulajdonosok családi szájhagyományában, az őslakos helyiek természetes nyelvi örökségeként. Ezeket a neveket azonban a településre újonnan költözők zöme már nem ismerhette, lassan de biztosan kikoptak a közbeszédből, és csak a legrelevánsabbak éltek túl a mai napig eredeti formájukban.

A 39 dűlőnevet eredeti (1854-es) írásmód szerint, olykor fonetikus magyarsággal, kiejtés szerint is közlöm. A jobb érthetőség kedvéért az 1854-es birtokfelosztást rávetítve a mai településképre igyekszem átláthatóvá tenni az Olvasó számára, hogy nagyjából látszódjék, melyik, egykor hivatalosan elnevezett településrészen él, mit jelentett az a föld a régi embereknek és azt, hogy vajon miért is kaphatta az a terület éppen azt a nevet. A vájt szeműeknek azonban a közölt térképen lévő információk érdekes újdonságokkal

is szolgálhatnak. (Megjegyzés: a mai utcaneveknek a régi térképi adatokkal való megfeleltetése bizonyos esetekben pontatlan lehet, miután az eredeti 1854-es térkép is sematikus, vagy provizórikus jellegű. Így előfordulhat, hogy egyes utcanevek több dűlőnévhez kapcsolódóan is szerepelnek, vagy éppen egyáltalán nem szerepelnek.)

Strittwald

Visszatekintésünk első szembetűnő érdekessége, hogy éppen a mai napig **Hutwájd**ként (Hutweide) ismert dűlőt nem jegyezték településrészként ezen a néven egészen 1885-ig, csak ekkortól szerepel a birtokrészletezési térképen. 1885 előtt együtt emlegették a **Strittwald** nevű dűlővel (Strittwald és Hutweide), ami az akkori település nyugati-délnyugati szélének számított. A Strittwald magyar jelentése kb. viszályos erdő. A név arra a körülményes örökösödési vitára vezethető vissza, ami a 19. század közepén zajlott a földbirtokos Majthényi család tagjai közt. Solymár erdőségeit is felosztották egymás közt, a hosszantartó nemesi viszálykodás emléke így őrződött meg a nagy kiterjedésű erdőterület népi nevében.

A Hutweide Seres Istvánnál *Legelő dűlő*ként szerepel. Régi német népi elnevezésről lehet szó. Ám egy viszonylag egyszerű gondolatisághoz is visszavezethető a név: talán a régiek a települést lelki szemeikkel egy kalapnak (hut) képelték, aminek karimáján, azaz a kalap szélén helyezkedett el a legelő (weide), így mindenki azonnal asszociálni tudott a település szélén lévő legelőkre, ha ezt a szót használták. Van olyan magyarázat

is, miszerint a „weide” távolságot is jelent a solymári sváb dialektusban, így a szó egyfajta népi mértékegységként **kalaphajtásnyit** jelent, nagyjából azt fejezi ki, amit a „kőhajtásnyira” szó a magyarban. A Hutweide-ot később, a 20. század első felében értékes gyümölcsösként használták, a híres solymári politúr cseresznye jó részét is ezen a területen termelték meg a solymáriak.

A Strittwald-Hutweide településrész további kisebb, különálló elnevezésekkel illetett területeket is magában foglalt. A Pilisszentivánra vezető út melletti szőlősköket például **Kleinhausler Hutweide**-nak nevezték, a Gábeli József nevével fémjelzett egykori mészégető felé vezető utcát (Mészégető utca) **Koligweg**nek hívták, innen nem messze volt a barlangház, vagyis a barlangászok pihenőhelye. A Hutweide-hoz tartozott az úgynevezett **Sindevózn** is, amely a mai PEMŰ és a Lidl áruház dimbes-dombos, enyhén sáros gyepterülete volt; az elnevezés arra utal, hogy itt volt a település dögtemetője. Ennek közelében éltek a solymári cigányok, a Madách utca vége felé, barlanglakásokban vagy tákolt viskókban. Ezt az utcát korábban - talán éppen ezért **Cigájn**ekózn (Cigányutca) néven emlegették.

Hutweidei terület volt még a **Hutwájdkrom**, amit Seres István “Törökkút-ároként” említ. Az árok nagyjából a mai Kút utca vonalán futott végig. Érdekesség, hogy a **Schmalzberg** (mint a mai Zsíros-hegy német neve) is csak az 1885-ös térképen tűnik fel, a korábbi, 1854-es térképen még a Strittwald név jelölte azt a területet is. A hegyen lévő fákat idővel kiirtották, majd a terület termőtalaját az erózió le-

hordta, ennek következtében messziről is jól látható fehérlő kopást eredményezett. A "világító" fehér mészkő a zsírra emlékeztette a helyieket, innen jött az elnevezés. **Az egykori Strittwald-Hutweide településrészhez tartozó mai utcanevek:** Méhes u., Körte u., Barack u., Birs u., Egres u., Szüret u., Mészégető u., Őz u., Szarvas u., Fecske u., Virág u., Bimbó u., Cseresznye u., Zápor u., Harmat u., Kert u., Homok u., Kút u., Avar u., Barlang u., Mókus u., Eper u., Cserje u., Mező u., Rét u., Kapás u., Ásvány u., Tücsök u., Széles u., Rövid u., Bogár u., Dió u., Mély u., Szentiváni u.

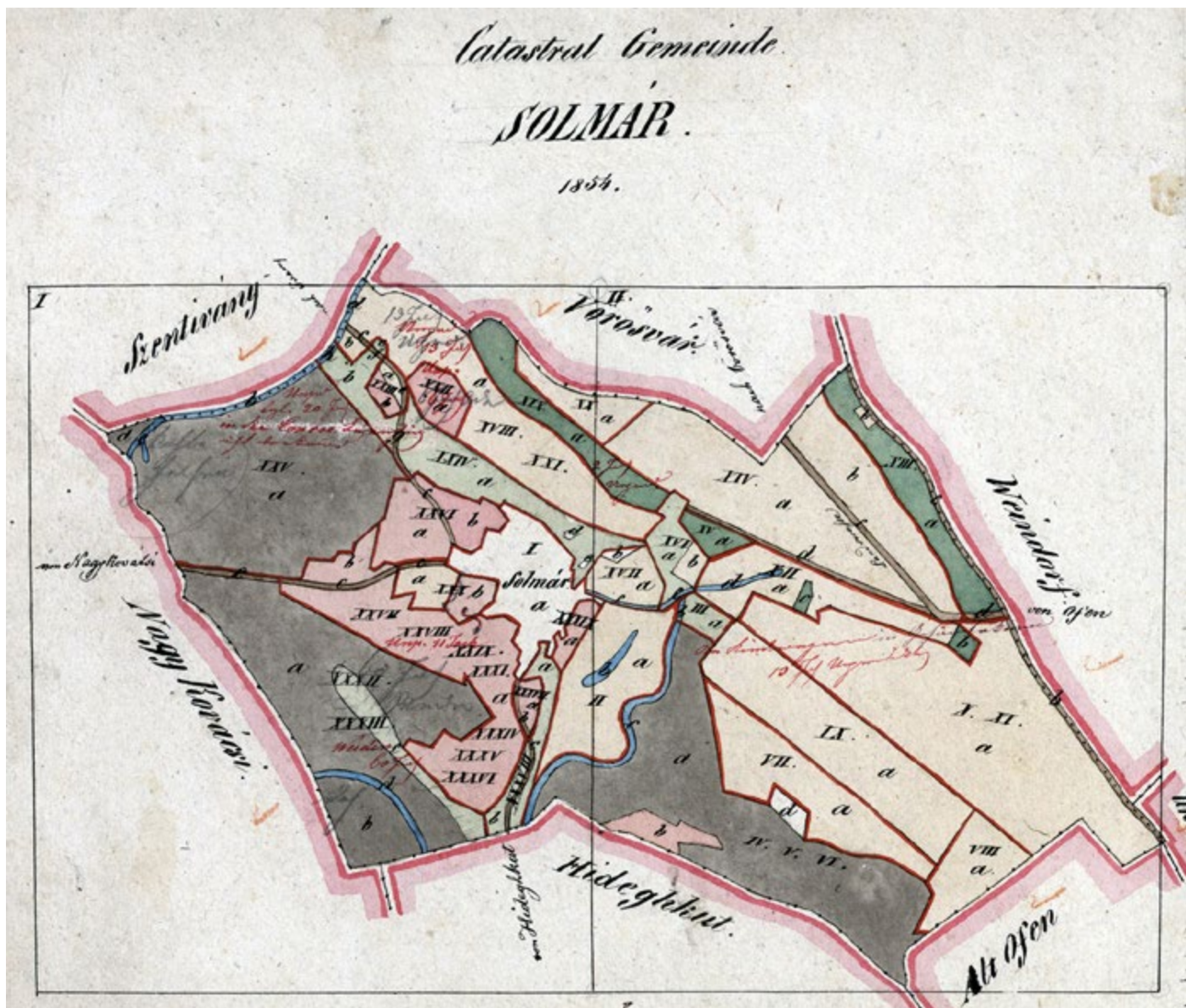
Abgebrentes Berg

Magyar jelentése: felperzselt domb. A népi dialektus szerint **Oprájntesz péeg** néven nevezték a mai Anna utca és Munkás utca közötti területet; az elnevezés egészen a 18. századi pestis- illetve kolerajárványokig nyúlik vissza, amikor a halálos kórságban elhunytak ruháit, ágyneműit ezen a területen égették el, de a falu akkori lakói erre a területre vitték hajdan az ócska, nem használatos limlomjaikat is. Furcsa, különleges színfoltja Solymárnak a **Mexikó Srélpéeg** nevű, egykor zömmel műveletlen sivár vidéke (a mai Anna kápolna környéke, vagy az Anna-Munkás utca környéke). Ezen a területen gyakori volt a bozóttűz, talán ez ihlette a nevében western hangulatot idéző elnevezést. 1854-ben még hivatalosan nyilvántartottnak számított településrész volt, de 30 évvel később már nem szerepelt a birtokrészletezési térképen. **Az egykori településrészhez tartozó mai utcanevek:** Munkás utca, Anna utca

Ortsried

Magyar megfelelője: Beltelkek. A község ezen része a 19. században azt a lakott településrészt jelentette, amelynek hozzávetőleges határait északról a mai Pilisvörösvári utca, délről a Hősök utca, keletről a Rákóczi utca, nyugatról a Mátyás király utca képezte. Az Ortsrieden belül számos további helynév is létezett. Ilyen volt például a **Sáflerhóf**, azaz a mai iskólától délre fekvő lejtős terület. Elnevezése a juhászokra utal, és mivel ezen a részen a földesúr majorsági területei húzódtak, ésszerűnek tűnik az elnevezés. Később azonban ezen a területen is szőlőültetvények jelentek meg. **Háuszkoatn**, vagyis házikertek néven a Hősök utcától délre lévő kerteket nevezték, **Fléishokebéeg**-nek (Mészároshegynek) a Bajcsy-Zs. u. meredek részét, nyilván a nem messze (a mai tűzoltószertár helyén) létesített vágóhíd után. A beltelkekhez tartozott a **Svöj**, közismertebb nevén a Kacsaúsztató is a mai Széchenyi park helyén, a játszótér és Mátyás király utca találkozásánál lévő áteresznél. A patak medrében kialakított tűzivíztározóban a környék kacsái és a gyermekek is szívesen hűsöltek meleg nyári napokon.

Innen nem messze, a mai Árpád utca és Pilisvörösvári utca közötti területen régen a vályogvetéshez szükséges agyagot bányászták 1941-ig. **Véjvepéegl** (Takács-domb) néven a Dózsa György utca meredek részét hívták a 20. század elején, az itt dolgozó helyi szakemberekről. A helyi mesterek után kapta a nevét a **Lájnvándblájhekróm** (Leinwandbleichergraben, Lenvászonfehérítő-árok) is, ami megfelel a mai Párkány utcának. A

hagyomány szerint egészen a 19. századig az ottani vízfolyásban áztatták és az északi, benapozott oldalában fehérítették a kenderből készült vásznakat. Egészen régi, a középkorig is visszanyúló emléket őriz a **Kiehepéegl** (Kirchbergl) név, a római katolikus temető főbejárata és a Béke utca elején lévő Herbert-kereszt közötti emelkedő elnevezése. Szinte biztos, hogy a mai temető bejáratától nem messze állt egykor az első solymári templom, aminek nagy valószínűséggel középkori előzményei voltak. Ettől északi irányban (szintén a mai temető területén) pedig a **Káuncviisn** (Libadülő) terület el, ide hozták a gyermekek legeltetni a libákat.

Ugyancsak beltelki rész volt a Pacsirta utcában, a patak partján lévő **Stokkbründl** (Tuskó-forrás) és környéke a **Frouskozn** (Béka utca), nyilván a rengeteg kétélűnek otthont adó patak után. A **Tirkenprindl** (Törökkút-forrás) nevű településrésznek szintén történelmi gyökerei vannak, 1927-ben a Törökkút-forrás feltárásánál egy római eredetű forráskápolnát találtak. Bár a néphagyomány a forrást Törökkút-forrásnak nevezi, szinte biztosan nincs köze a török időkhöz, valószínűleg a népi romantika terméke lehet az elnevezés. Ellenben egyes felvetések szerint a rómaiak innen építették ki egyik az egyik villájukhoz a vízvezetékét, mert a község területén számos nyomát ta-

lálták ennek. A 19. század végi Solymár egyik legfiatalabb utcájának számított a mai Hősök utca, ennek valamiért amerikanizáló utánérzetet kölcsönöztek a **Nájvőgykőzn** (Ujvilág utca) elnevezéssel. **Az egykori Ortsried településrészhez tartozó mai utcanevek:** Pilisvörösvári u., Árpád u., Pacsirta u., Mátyás k. u., Hősök u., Marczibányi u., Templom tér, József A. u., Aradi u., Párkány u., Dózsa Gy. u. Madách u., Ady u., Szabadság u., Rákóczi u., Széchenyi park.

Georgi Berg

Magyar megfelelője: György-hegy. Az elnevezés pontos eredetére jelenleg nincs információnk, a területet már a szabadságharc idején is így hívhatták. Nagyrészt szántóként használták, azonban érdekesség, hogy az 1854-es térképen egy tavacska is jelölnek a hegy tetején, ennek pontos elhelyezkedését és kiterjedését ma már nem lehet meghatározni. Az 1998-as településrendezési terven talán újító, modernizáló szándéktól vezérelve **“Györgyhalom”** néven jegyezték fel a térképet készítőik. A területet gyakran **leglpéeg** néven is emlegették, ami talán a György becézett alakjából alakult ki. Úgy tűnik, hogy a 19. század derekán a dombot egy árok is megosztotta (ezt Seres István szerint a domb ezen részét Irgelbergkrom-nak hívták). A területen létezett egy parcella, amit **Suesztemierl ockan**ak neveztek, valószínűleg az egyik tulajdonos neve után. Ehhez a településrészhez tartozott a **Pápriskrom** (Paprikás-patak), az Alsó Jegenye-völgy folytatásában a mellette húzódó patak. Ide sorolható még az **Aunekupőgy** (Anna kápolna) is, amelyet 1884 környékén építettek Szent Anna

tiszteletére, fontos vallásos emlékhelynek számított sokáig. Vélhetően építése előtt is állhatott ott valamilyen szakrális építmény, legalábbis Enczmann László helytörténeti kutató talált erre utalást. A György-hegy mindemellett jelentős történeti szempontból is, mert 1903-ban Mahler Ede régész, természettudós az itteni egyik szőlősből 3-4. századi, a római birodalom késő császárkorából való sírokat és egyéb korabeli használati tárgyakat fedezett fel. **Az egykori településrészhez tartozó mai utcanevek:** Györgyhegy u., Mátyás k. u., Ibolya u., Hóvirág u., Pipacs u., Györgyliget.

Schlossberg

Magyar jelentése várhegy, a mai nevén Mátyás-domb. A helyi német dialektus szerint **Slouszpéeg** vagy **Moteiszpéeg**. A legismertebb középkori emlékünks. Ez a környék számos történeti kultúra emberi közösségének adott otthont, a várhegy dombjáról kerültek elő a helytörténeti gyűjteményben is megtekinthető bronzkori edények illetve használati tárgyak. Ez az őskori közösség az időszámításunk előtti 1800-as években telepedett le itt, és hozta létre a Vátya-kultúra legészakibb telepét. A középkorban (14-16. században) számos történelmi híresség birtokolta, majd a török idők alatt elnéptelenedett, lepusztult. Az 1700-as évek elején beérkező sváb telepesek e területről hordták el a középkori vár romjait, melyből felépítették az akkori község első telepesházait. A dűlőt ezt követően sokáig legelőként használták, de a nevének köszönhetően megmaradt az egykori vár emléke a köztudatban is. A környék egyébként otthont adott egy jellegzetes hiedelemnek, a kul-

csárné (Slíszlfräu) meséjének, amely településünket ebből a szempontból különlegessé teszi.

Müllberg - Hirschberg Wald

Magyar jelentése: Malom-hegyi-Szarvas-hegyi erdő. A terület megfelel a mai közkedvelt kirándulóhelynek, ebben a településrészben található a Rózsika forrás, és a Jegenyevölgy. Az 1998-as településrendezési terven **Őzvölgynek** nevezik a mai Shell kúttól az erdőben található sziklaszirtig terjedő területet. Az akkori községtől délre-keletre lévő erdős területen egykor jelentős számban éltek szarvasok, innen eredhet az elnevezés második tagja. A Müllberg szó viszont arra utal, hogy a terület északi szélén, az Aranyhegyi-patak mellett egykor vízimalom működött. A területet **Héesáftwald** (Herrschaftwald, uradalmi erdőség) néven is emlegették.

Hirschberg-Weingarten

Magyar megfelelője: Szarvas-hegyi szőlőkertés. Az imént említett erdőség (Müllberg - Hirschberg Wald) egy kis szeglete, ahol a 18-19. században szőlőt termeltek, egészen a filoxéravész idejéig, amikor a solymáriak is kénytelenek voltak felhagyni a szőlőtermesztés hagyományával.

Grosstheilungs Wald

Magyar megfelelője: Nagyobb rész erdő. A solymári földesurak birtokába tartozó erdőterület volt. 1854-ben a Majthényi (Madách), Kállay, valamint nagyrészt a Karátsonyi család birtokában volt Solyvár több, nagy kiterjedésű, külterületi (zömmel erdős) területrésze is. Az 1998-as rendezési terven **Nagyoosztás** néven szerepel.

Waldäcker, Hirschäcker

Magyar megfelelője: Erdei dűlő, Szarvas-dűlő. Népies neve **Vojgyoke**. A Szarvas-hegy mellett elterülő, hosszúkás földterület. Az erdőhöz való közeli fekvéséről kapta nevét, akkoriban szántóként, illetve legelőként használták. **Pfárrefeld** (Papi-földek) néven egykor ezen a részen jegyezték azt a nagyjából 30 holdnyi területet, amit a mindenkori papnak tartottak fenn a solymáriak. Az 1998-as rendezési terven már **Erdőszántók, Szarvashegy** néven szerepel.

Neuäcker

Magyar megfelelője Újdűlő. A ma már Budapesthez tartozó egykori Rozália-téglagyár földterülete. Amíg solymári föld volt, legelőként és szántóként használták, 1890-ben már működött itt a téglagyár, 1950-ben lett Budapesthez csatolva, mint Budai Téglá- és Cserépipari Vállalat Rozália.

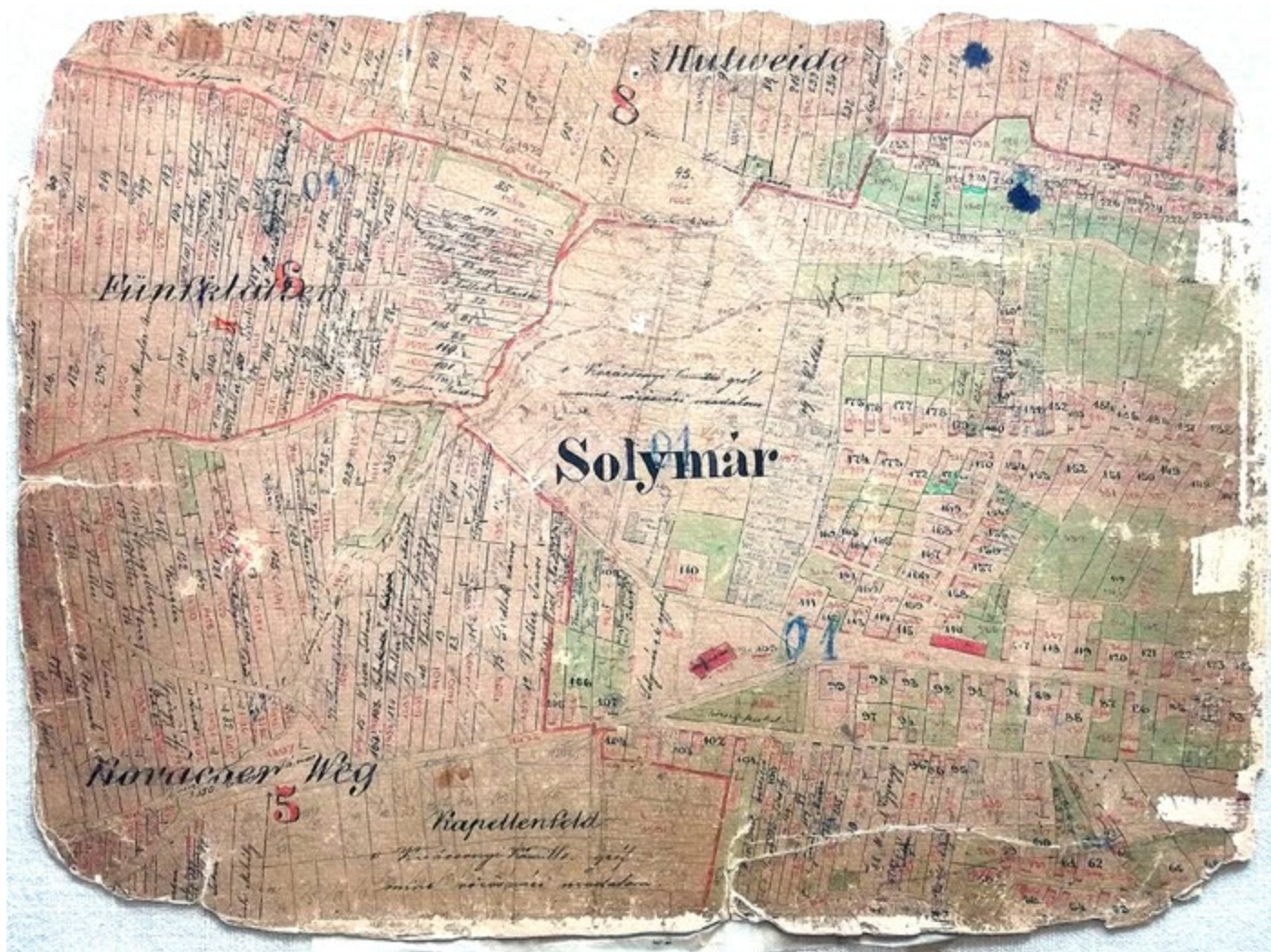
Grosstheilungs- äcker

Magyar megfelelője: Nagyjobb rész dűlő. A szabadságharc idején szántóként használták. A Szarvas-hegy nyugati oldalán lévő szószékre hasonlító sziklát (**Prédigstúl**) is ebben a településrészben találjuk, csakúgy mint a Les-hegyet és a Pap-hegyet, ami lényegében a dűlő északi oldalán lévő domb volt a papi földek mellett.

Weingarthöhe

Magyar megfelelője: Szőlőskerti-magaslat. A 19. századi Solymáron nagy mennyiségben termesztettek itt szőlőt, egészen a század végén bekövetkezett

filoxéravészig. A terület neve arra utal, hogy itt nevelhették a legnagyobb mennyiségben a nemes gyümölcsöt, ami sokáig a település egyik legnagyobb bevételi forrásának számított. Egy későbbi forrásban már legelőként szerepel az egész terület. Ezen a településrészben volt a **Milonipéeg** (Meloniberg, Dinnyehegy), ami nevében a dinnyetermesztésre utal. A terület azonban más szempontból sokkal fontosabbá vált: az 1970-es években, amikor a téglagyár építési munkáit megkezdték, őskori, római kori, és avarkori sírokra bukkantak. Mondhatni, ez volt a település leggazdagabb régészeti lelőhelye. Ezt látszik alátámasztani a **Stáinrigl** (kődarabok) elnevezésű dűlőrész, ahol a számos római sírkő emlékét őrízte meg az elnevezés. Seres István szerint ezeknek a köveknek a jó részét a lakosság építési

célra használta a 18. században. **Akkel** vagy **Luciaföld** néven emlegették e terület fennsíkján lévő keskeny parcellát, ami a 18. században az úrbérrendezéskor a szegényebb solymáriaknak jutott. A település 1796-ban Majthényi Lúcia birtokába került, aki kiépítette saját allódiáját (majorságát) településünkön, talán ennek az emlékét őrzi az elnevezés. Szintén ebben a településrészben működött a Sturm téglagyár (az Akácfa utca környékén). Seres István lejegyzése alapján ugyancsak ez a terület adott otthont a **Müloke**, **Mülvég**, **Mülkrom** (Mühlacker, malomdűlő, malomút, malomárok) elnevezésű helyeknek is. Úgy tudni, hogy a Weingartenhöhe keleti végén vízimalom állt, ami **Nájmül** (Neumühl) néven volt ismert, ám ezt a vasútépítés során megszüntették.

Vájnkoátsutn (Suttenacker) volt a terület legmélyebben fekvő, bőven termő része, illetve a **Prunoke** elnevezésű rész neve vélhetően az ennek közelében lévő hajdani kútra utalhat.

Breinwiesen - Dornstaundn

Magyar megfelelője: Csalános-vadrózsa dűlő. Olyan terület lehetett egykor, melyet sokáig nem műveltek, így különböző gyomnövények és cserjék, vadrózszak lepték el. A 19. században szántóként jegyezték, 1946-tól pedig, már a dűlőnevek magyarosításakor „Csipkés-dűlő” néven szerepelt. Az 1998-as településrendezési terven a **Tövises** nevet kapta. Seres

1947-ben ezen a területen került kialakításra az angol temető. A dűlőnek a 10-es úttól délre eső szakaszát **Kreicoke** (Kreizacker, Keresztes dűlő) néven, illetve **Pütystékoke** (Bildstockacker, Képoszlop-dűlő) változattal használták, természetesen a területen lévő szakrális emlékhelyről. **Az egykori településrészhez tartozó mai utcanevek:** Külső Vasút u., Szent Flórián u. Külső Bécsi út

Rohrwiesen

Magyar megfelelője: Nádasrét. A vasútállomástól északra eső, mélyen fekvő terület (a ma is jól ismert nádas) vélhetően az egykori **Waghtó** halastó természetes maradványa lehet. A terület több időszakban, többféle néven is emlegetett, a **Roávizn** a legrégebbi (1854) kataszteri térkép szerinti névalak. Ám Seres István **Krug-hanselgrabenacker** (Korsósdűlő) illetve **Heingocke** (Liget dűlő) néven is jegyzi a környéket. Az 1998-as rendezési terv készítői szemmel láthatóan már eljátszottak a név fordítsával: **Korsó-Jancsi Szántók** névvel igyekeztek értelmezni a szó jelentését.

A szó furcsa alakjára vonatkozóan Hege-dűs András helytörténeti kutató személynévi eredetet tartja a leghihetőbbnek, mert a Krug gyakori családnév volt egykor. Azonban a név jelölheti azt a tapasztalatot is, hogy a terület megművelői gyakran botlottak itt cserepekbe, korsótöredékekbe, illetve egyéb "Jancsi szögekbe". Ez a terület ugyanis különböző régi korok (középkori, római, kelta, vagy urnamezős kultúra) tárgyi emlékek gazdag tárháza, az 1970-es években számos ilyen emlék erről a területről került elő. A Korsósdűlőt

ezen a néven az 1854-es kataszteri lap még nem jegyzi. Viszont 1885-ben már a település legészakibb viszonylag nagy kiterjedésű településrésznek tüntetik fel a térkép készítői.

Unterland

Magyar megfelelője: Alsó tábor. Korábbi helytörténeti forrásokban **Alsóföldek** néven jegyezték, de többen vélik úgy, hogy talán Buda visszafoglalásához köthető e dűlő elnevezése. Ferdinánd csapatai Buda ostroma előtt a környéken vertek tábort, így Solymáron is állomásozhatott néhány csapattest. Ha figyelembe vesszük, hogy a község dűlőnevei más középkori mozzanatot is rögzítettek (Schlossberg, Dammäcker, Plutiberg), jogosnak tűnhet ez a feltételezés, amit az is alátámaszt, hogy a gyakori „wiesen” helyett „lager” szó szerepel a dűlő nevében. A mai Vasút utca és Rókus utca melletti terület adott otthont a Szent Rókus-kápolnának, amely ma már nem létezik, de vélhetően az egyik legrégebbi szakrális emlékhelyünk lehetett. Figyelembe véve azt a tényt, hogy Solymáron a 18. század folyamán két pestisjárvány is pusztított, illetve hogy Szent Rókus a katolikus hagyomány szerint a pestises betegek, de általában minden beteg ember, valamint a zarándokok védőszentje, továbbá azt, hogy a védőszent tiszteletére állított kápolna jóval fajsúlyosabb jelentéssel bírt a régi világban, joggal feltételezhető, hogy ez a kápolna még a 18. században épülhetett. Lebontását az új téglagyár és a terület rendezése miatt ítélték elkerülhetetlennek, az 1970-es évek derekán. **Az egykori településrészhez tartozó mai utcanevek:** Vasút u., Sport u., Major u.

Krautgarten

Magyar megfelelője: Káposztáskert. 1946 óta hivatalosan **Káposztás dűlő** néven jegyzik, de régi német neve ma is “forgalomban” van. A vár közvetlen közelében lévő területen található a **Paprikás-patak** és a Káposztás-patak (régiben Solymári-patak), de feljebb ez utóbbi fogadja magába a **Perágovics-árok**ból lefolyó vízmennyiséget is a Várhegy üzletházánál. A patakra merőleges parcellákon a 19-20. század folyamán intenzív káposztatermesztés zajlott, innen kapta a terület az elnevezését. Bronzkori, római kori, középkori leletek támasztják alá, hogy ezt a településrészt Solymár egyik legősibb, helytörténeti szempontból egyik legjelentősebb és legbecsesebb részének lenne érdemes tekinteni. **Az egykori településrészhez tartozó mai utcanevek:** Béke u., Várhegy u., Major u.

Trettplatz - Achwaldläcker

Magyar megfelelője: Szérűskert-Hátsóerdőcske. Ezen a területen csépeltek, innen az elnevezés. A helynév második tagja, az **Ahvájtli oke** feltételezhetően az „achtern” (=hátsó) és a „Waldl” (=erdőcske) szavakból olvadhatott össze, utalva arra, hogy a szérűskert közelében egykor egy kisebb erdőség húzódnak, mely az akkori falutól valóban félreeső távolságban helyezkedett el. Egy másik elnevezés szerint **Plutipéegoke** (Plutiberg acker, Kopaszhegy-dűlő) alakban is használták, ami a Szél-hegyre, illetve a régi kálvária közelségére utalhatott. Ezen a területen található községünk két, hazánkban

egyébként ritkaságnak számító “Sténehergott” (Ecce Homo, szomorkodó Krisztus) szobra közül az egyik. Seres István feljegyzése alapján, a mai Vasút utcából északi irányba vezető **“Hújvéig”** (Hulweg, mélyút) is ide tartozott, ami a rét irányába tartott. A mélyút folytatásában épült patakhíd ma is megvan lent a völgyben jelezve, hogy hol volt a mélyút nyomvonala egykor. Erre jártak a régi solymáriak Csobánka felé. Az 1980-as évek táján feltöltött horhos egykori helye ma az itt üzemelő Ford autószalon, illetve benzinkút segítségével lokalizálható. **Az egykori településrészhez tartozó mai utcanevek:** Terstyánszky u., Rönk u., Hold u., Vám u., Csősz u., Kollwentz Ede u., Sport u.

Neu - Grünbaumwiese

Magyar megfelelője: Új-, Zöldfa-rét. Ezen a településrészen folyik át az Aranyhegyi patak, és partját feltételezhetően sűrűn övezték a fűzfák a 19. században. Valószínű, hogy ez ihlette a névadókat. Mind az 1854-es, mind az 1885-ös térképen szerepel, viszont az 1998-ason már **Zöldfás** néven jegyzik. Fennmaradtak a településrészhez tartozó egyéb nevek is, amelyek a területre vonatkozó funkciók emlékét őrizték meg számunkra. A **Gemájndivízn** (Gemeinde wiesen, községi mező) nevű kaszálót közösségi célokra használták, a **Sujmásztervízn** (Schulemeister wiesen, Kántortanító-rét) vélhetően a helyi mindenkori kántortanító számára kijelölt parcella lehetett, a **Pfoárevíznt** (Pfarrer wiesen, Papi rét) pedig hasonló okból, a helyi plébános igényeinek kiszolgálására tartották fenn. Ezen a területen ugyanak-

kor forrás is létezhetett egykor, aminek emlékét a **Prinlwízn** (Prindel wiesen, Forrás-rét) vagy **Krüprindlvízn** elnevezések őrizték meg. [Seres István szerint utóbbi egy Grill nevű ember után kaphatta a nevét.] A Zöldfa-rét vagy Zöldfa-völgy egyébként vélhetően otthonul szolgálhatott egy 2. századi római villának is.

Wirtshäusläcker

Magyar megfelelője: Kocsmácska dűlő. Pilisvörösvár és Solymár között, a patak és a Pilisvörösvárra vezető út találkozásánál egykor a **Zöldfa-kocsma** állt. Vélhetően ennek emlékét őrizte meg a dűlő neve, ami arra utal, hogy közkedvelt lehetett mindkét településen élők körében. Az 1715 óta létezett vendéglő környékét egy időben cigánytelepként jegyezte a hagyomány. Az 1854-es kataszteri térképen még külön tételként szerepeltették, de 1885-ben már nincsen nyoma.

Blutiberg

Magyar megfelelője a hagyomány szerint: Kopaszhegy, a „plut” (=kopasz) sváb szóból, de vannak, akik úgy vélik, hogy „Blutberg” (=Vérhegy) az elnevezés eredeti formája. Az előbbi név az egykor legelőként és szántóként használt Szélhegy és környéke mezőgazdasági szempontból kissé sivár jellegére utal; míg az utóbbi esetben a név talán egy nagyobb törökkori csatára utalhat. Miután az 1970-es években 8-9 db Árpád-kori sírmaradvány és egyéb középkorra utaló lelet került elő, régészeti szempontból is fontos helynek számít. Úgy tudni, hogy a Szélhegy tetején egykor egy 18. században

épült, kis kápolna is állhatott, ami a világháborúk során pusztulhatott el. A domb teteje azonban kiválóan alkalmas volt legelőnek. Ez a dűlő 1854-ben még külön településrészként volt feltüntetve, azonban az 1885-ös birtokrészletezési térképen ebben a formában már nem szerepel.

Alt Calvarienberg

Magyar megfelelője: Öreg Kálváriahegy. A 19. század derekán szőlőskertként, bányaként, szántóként, és legelőként is használt területen valószínűleg még korábban a falu első kálváriája állhatott. Ma a település egyik legkedveltebb kirándulóhelye és egyben szakrális helyszíne. A Pilisszentivánra vezető út melletti terület is ide tartozik, amit egykor sertések legeltetésére hasznosítottak, innen ered a nem messze fakadó **Szauprindl** (Saubründel, Disznó-forrás) neve.

Ebben a településrészben működött a 20. század első éveitől egészen a hetvenes évekig a környező települések szénbányáit kiszolgáló vasúti rakodóállomás és a külszíni üzemek zöme, valamint a solymári szénbányák legtöbbje is (előbbieket egy részét később kőfaragó üzem céljaira alakították át). Seres ehhez a településrészhez sorolja a rejtélyes nevű **Pfoferied** nevű parcellát, aminek eredetét illetően nincs információnk. További részleteket lásd: Blutiberg! **Az egykori településrészhez tartozó mai utcanevek:** Szegfű u., Terstyánszky, Hold utca, Golgota utca, Rönk utca.

Sand Weingarten

Magyar megfelelője: Homok szőlőskertek. A homokos (nagyon laza) talajon termesztett szőlőről kapta nevét a 18-19. században. A feltűnően kis méretű településrész 1854-ben még önállóan szerepel, 1885-ben már nincs nyoma. **Az egykori településrészhez tartozó mai utcanevek:** Tavasz u., Görbe u., Kemence u., Terstyánszky u.

Diendlberg

Magyar megfelelője: Lánykahegy. Az egyik legérdekesebb dülönév, hiszen eredetét valóban csak találgatni lehet. Az osztrák és bajor nyelvterületen honos leányviseletről, a **Dierndl**-ről kaphatta nevét. Főként legelőnek használták a 19. században. 1854-ben még szerepel a kataszteri térképen, ám 1885-ben már nincs nyoma. Lényegében a mai Terstyánszky utca teljes hosszát és a tőle északra és délre lévő parcellákat jelentette egészen a temető bejáratáig bezárólag.

Fünfklafter

Magyar megfelelője: Öt öl. Ezen a területen öt ölnyi széles telkeket mértek ki hajdan, ami a településrész nevében rögzült. Mind 1854-ben, mind 1885-ben szerepel a helyi térképeken. Ma már a Hutweide részének tekinthető. **Az egykori településrészhez tartozó mai utcanevek:** Kossuth L. u., Rákóczi u., Bocskai u., Nádas u., Szőlőkert u., Patak u., Szentiváni u., Párkány u., Szív u.

Kowatserweg

Magyar megfelelője: Kovácsi út. A Nagykovácsiba vezető útról kapta nevét. Hajdan uradalmi terület volt a 20. század elejéig. A Törökkút-forrás környéke (**Brunnenstübe**) is részben ide tartozott, a név ugyanakkor nem a forrásra, hanem az azt magában foglaló egykori építményre vonatkozik. A **Kreuzweingarten** (Kereszt-szőlőskertek) elnevezés Seres szerint a mai Turista utca környékére, a Nagykovácsi utcai kőkeresztől nyugatra lévő szőlőkre vonatkozott. **Az egykori településrészhez tartozó mai utcanevek:** Fenyő u., Átjáró u., Meredek u., Törökkút u., Boróka u., Bokor u., Tölgy u., Árok u., Majthényi K. u., Szél u., Nagykovácsi u., Turista utca, Ág u.

Neuwälder Gärten

Magyar megfelelője: Újvilági kertek. A falu déli részének számító Hősök utca a 19. század második harmadától kezdett újabb házakkal és lakókkal benépesülni, ezért ezt a dűlőt nemes egyszerűséggel **Nájevögykóznak** (Neuweltgasse, Újvilág utca) illetve újvilági kerteknek nevezték el, de az itt folyó patak is erről kapta nevét (Nájevögykóznakrom). A kertekben zömmel szőlőt termesztettek. 1854-ben településrészként szerepel a kataszteri térképen, de az 1885-ös birtokrészletezési rajzokon már nincs rajta. **Az egykori településrészhez tartozó mai utcanevek:** Hősök u., Zöldfa köz, Zöldfa u., Mese u., Orgona u., Toldi u., Kálvária u., Szellő u., Lejtő u., Katica u.

Neuwälderhausgarten

Magyar megfelelője: Újvilági házikertek. Eredete lényegében megegyezik a fent említett dülőnévvel. **Az egykori településrészhez tartozó mai utcanevek:** Toldi u., Kosár u., Viola u., Toldi köz, Panoráma u., Orgona u.

Kapellenhut

Magyar megfelelője: Kápolnásrét. Az **Auneküpoj**n (Anna kápolna) déli "vonzáskörzetébe" tartozó földterületet jelölte és miután védőszent tiszteletére létrehozott szent helyről van szó, az egész környékre vonatkozó erőt tulajdonítottak neki, közkedveltsége a Rókus kápolnáéval mérhető. Azzal, hogy a 64-es buszjárat egyik fontos állomása is az Anna kápolna nevét kapta, lényegében hosszú időre biztosította a név és áttételesen a településrész nevének továbbélését. Az Anna kápolna építésének idejét (a homlokzatán olvasható dátum alapján) az 1884-es évre tehetjük, de vélhetően valamilyen korábbi szakrális előzménye is lehetett, hiszen a fenti helynév már 1854-ben szerepel a kataszteri térképen (az 1885-ös birtokrészletezési rajzokon ebben a formában nincs rajta). **Az egykori településrészhez tartozó mai utcanevek:** Koppány Márton u., Nap u., Kápolna u., Tető u., Rózsika u.

Kapellenhutfeld

Magyar megfelelője: Kápolnaréti földek. A mai Templom tértől délre húzódó területet nevezték így, ahol szőlőt termesztettek.

Nem tévesztendő össze az Anna-kápolna környéki földekkel. Az elnevezés összefüggésben állhat az ezen a területen állt egykori kápolnákkal, amelyek stációként funkcionáltak a húsvéti liturgiához. A kálvária neve megőrződött a mai Kálvária utca nevében is. A **Kapellenhutfeld**hez tartoztak az egykori keresztút 14 stációjának kis építményei (ezek közül néhánynak maradványai még ma is láthatók), az út végén a tetőn egy nagyobb kápolnával és a három kőkeresztrel. **Az egykori településrészhez tartozó mai utcanevek:** Templom tér, Nagykovácsi u., Kálvária u., Hősök u., Marczibányi u., Erdő u., Lejtő u.

Oeden

Magyar megfelelője: Kopár. 1854-ben még önálló településrészként jegyezték, de 1885-ben már a Kerekhegy részeként tüntették fel. A név a terület felső részén lévő kopár, kiirtott mezőre utal, ahol Seres István szerint az összegyűlt esővízben a legelésző sertések kedvükre dagonyázhattak. A kopár részeket leszámítva erdős területnek számított a 18. században. **Az egykori településrészhez tartozó mai utcanevek:** Magas u., Arany J. u., Kazinczy u., Hársfa u., Kölcsey u., Budai Nagy Antal u., Gorkij (Jókai) u., Kisfaludy u., Móricz Zs. u., Tető u.

Runderhügel - Wenderberg

Solymár legmagasabban fekvő területe. A hajdan erdős hegyoldal elnevezése (a faluközponttól nézve) íves, kerek formájára utal. Azonban egy írásos forrás szerint eredetileg **Széli hegy** lehetett a neve a

18. század elején, ami egy ma már kideríthetelen helyen állt szélmalom egykori létére utalhat. Seres hivatkozása szerint ez a török időkig nyúlhat vissza. Talán a **Wenderberg** (Forgóhegy) elnevezés ennek a szélmalomnak a halovány emlékét sejteti. A név úgy tűnik az 1998-as településrendezési térkép alkotóit is izgatta, ugyanis ők ezt a településrészt **Hegyforduló** néven jegyezték fel a térképre. Mindenesetre mai névalakja (Kerekhegy) egyenesen következik német eredetijéből (Wendeberg) és ebben a formájában vált közhasználatúvá.

Ugyanakkor **Szőlőhegy** névváltozatban is felbukkan az 1885-ös birtokrendezés dokumentációjában. A dokumentum írásakor a terület Karácsonyi Kamilló gróf tulajdonát képezte. A Kerekhegy Solymár azon kevés területeinek egyike, amely talán a legvitathatóbb módon került parcellázásra, még az 1940-es években Keglevits Gyuláné gr. Karátsonyi Ilma Eugénia Erzsébet kezdeményezésére. A II. világháború után gr. Keglevits Gyuláné és a vele együttműködő Pogány Pál bankigazgató tovább igyekezett folytatni a Kerekhegyen parcellázott, erdőnek minősített, de valójában legelőbirtok telkeinek értékesítését. Majd a tendenciát a tanácsi rendszer az át nem gondolt következményekkel együtt minden további nélkül tovább folytatta.

Az infrastruktúráisan viszonylag sok problémát jelentő hegyoldalt a meredek vízmosásaival, erdőrészeivel, nehezen járható útszakaszaival ma karakteres településrésznek tekintjük, de érdemes emlékezni rá, hogy az átgondolatlan intézkedések révén létrejött falurész több

tekintetben máig kiesik Solymár központibb fekvésű részeinek vérkeringéséből. **Az egykori településrészhez tartozó mai utcanevek:** Arany János u., Kölcsey u., Kazinczy u., Berzsenyi u., Vörösmarty u., Erdőalja u., Kökörös u., Dr. Tarpay u., Pávai-Vajna F. u., Herberth J. u.

Kakukberg

Magyar megfelelője: Kakukkhegy. Teljesen megegyezik a ma is ismert településrész nevével, viszont megjegyzendő, hogy némileg más területet jelölt az egykori név, mint amit ma Kakukkhegynek nevezünk (v.ö. Altesgebirg). 1854-ben településrészként szerepel a kataszteri térképen, de az 1885-ös birtokrészletezési rajzokon nincs rajta ebben a formában. **Az egykori településrészhez tartozó mai utcanevek:** Kilátó u., Pihenő u., Panoráma u., Munkás u.

Altesgebirg

Magyar megfelelője: Öreghegy. A Kerekhegy és a Rózsika utca által határolt területet nevezték így. Kőporbányák is voltak itt, lejtős részein szőlőt termeltek. Mind az 1854-es, mind az 1885-ös birtokrészletezési rajzon ezen a néven szerepel. **Az egykori településrészhez tartozó mai utcanevek:** Gerinc u., Völgy u., Hegy u., Fűves u., Budai Nagy Antal u., Bánya u., Tető u., Madár u., Nap u., Kápolna u.

Wiesl

Magyar megfelelője: Mezőcske. A mai Rózsika utca mellett, az Anna kápolnától hosszan elnyúló területet legelőként és

szántóként használták, innen a név: **Vízl** (Wiesel, mezőcske), aminek Írásmódja többféleképpen szerepel a forrásokban (találkoztunk a **Weisel Hutweide** írásmóddal is). Ez volt a település délkeleti határterülete. Fentebb, az Anna kápolná-tól nem messze jelezte ezt a **Sténehéekott** (Ülő Krisztus, Ecce Homo) szobor, amely meglehetősen ritkának számított Magyarországon, és amely innen került át aztán a 20. század folyamán a Templom térre. 1854-ben településrészként szerepel a kataszteri térképen, de az 1885-ös birtokrészletezési rajzokon már nincs rajta ebben a formában. **Az egykori településrészhez tartozó mai utcanevek:** Rózsika u. Kökörcsin u., Erdőalja u.

Hausgarten

Magyar megfelelője: Házikertek. Praktikusan a területen lévő kertekről kapta a nevét. Az 1854-ben településrészként szerepel a kataszteri térképen, de az 1885-ös birtokrészletezési rajzokon már nincs rajta ebben a formában. **Az egykori településrészhez tartozó mai utcanevek:** Györgyhegy u., Várhegy u.

Aussatz

Magyar megfelelője: Félreeső, vagy Kiültetés. A falu központjából jól látható a Zsíros-hegy és a Kerek-hegy. Ezeknek a nagyobb része azonban a 19. században még legelő és szőlős volt. A régi faluszerkezet szempontjából ez a terület inkább félreesőnek volt mondható, talán ez őrződött meg az itt található dűlők nevében. De releváns az a magyarázat is, miszerint ide ültették ki (kiültetés) a szőlőket

és erről nevezték el (**Auzóc**) a település ezen magasan fekvő domboldali területeit. Mind az 1854-es, mind az 1885-ös birtokrészletezési rajzon ezen a néven szerepel. **Az egykori településrészhez tartozó mai utcanevek:** Erdő u., Panoráma u., Magas u., Kilátó u., Lépcsős u., Lejtő u., Katica u.,

Források:

Catastral Gemeinde Solmár, (1854).

Solymár Nagyközség Birtokrészletezési vázlat, (1885).

Solymár Településrendezési Terve, (1998).

TOPÁL, Judit. (1986). Magyarország Régészeti Topográfiája 7. Pest megye régészeti topográfiája. XIII/1. A budai és szentendrei járás. Akadémiai kiadó Budapest.

SERES, István. (1993). Solymár története és néprajza. Solymár.

Köszönetnyilvánítás: Taller János, Hegedűs András, Tóth Piroska Anna Phd, Mentési József

1854	1885	1998
Ortsried		
Hausgarten	Beltelkek	
Kapellenhutfeld		
Kakukberg		
Aussatz		
Neuwlderhausgarten	Aussatz (Kulletes)	
Fordere Aussatz, Neuwlder Garten		
Abgebrantsberg		
Altes Gebirg		
Kapellenhut	Altes Gebirg (reghegy)	
Wiesl		
Runderhgl Wendeberg	Wendeberg (Szlhegy, Kerekhegy)	
Oeden		
Kovatserweg	Kovcser Weg (Kovcsi t)	
Fnfklafter	Fnfklafter (tl)	
Strittwald	Schmalzberg (Zsros hegy)	
Sand Weingarten	Hutweide (Legel)	
Diendlberg		
Alt Calvarienberg	Alt Kalvarienberg (reg Klvria)	
Trettplatz Achwaldcker	Trettplatz-Acker	
Blutiberg		
Neu oder Grnbaum Wiese	Grnbaum Wiesen (Zldfa rt)	
Wirthshausl Acker	Krughanselgraben-Acker	Kors-Jancsi szntk
Untertlager	Untertlager (Als)	
Rohrwiesen		
Krautgarten	Krautgrten (Kposzts)	
Georgi Berg	Georgiberg (Gyrgyhegy)	Gyrgyhalom
Mhlberg und Hirschberg Wald		
Hirschberg Weingarten	Hirschberg und Grosstheilung (Szarvashegyi Nagyoszts)	zvlgy
Grosstheilungs Wald		Nagyoszts
Neu Acker	Herrschaft-Acker (Urasgi fldek)	
Waldacker	Waldcker (Erd fldek)	Erdszntk
Grosstheilungsacker	Mittelteilung (Kzs dl)	
Weingartshhe	Weingartshhe (Szlskert)	
Dammcker-Freigrund	Freigrund (Szabadfld)	
Breinwiesen-Dornstanden	Dornstanden (Csipks)	Tvses
Postweg Wiesen	Postweg-Wiesen (Postart)	Posta ti szntk
Postweg	Postwegfelder (Posta ti szntk)	
Schlossberg		

sszehasonlt segdlet a felhasznlt forrsok alapjn a teleplsrszek s a dlnevek vltozsnak szemlltetshez.

